

Høring om taushetsplikt i trossamfunnsloven

Den lovbestemte taushetsplikten skal beskytte det fortrolige rommet for dem som betror seg til prester, religiøse ledere eller personer i tilsvarende funksjoner. Det er et grunnleggende menneskelig behov å kunne betro seg til noen. Det ligger også en samfunnsmessig verdi i trygge rom, der det vanskeligste mennesket bærer på, kan deles uten frykt for hva som vil skje når man gjør dette. Taushetsplikten er grunnleggende for folks tillit til kirkens sjelesorg, og sentral i de kirkelige profesjonenes yrkesetikk.

Flytting av lovbestemmelsen fra straffeloven til trossamfunnsloven

Spir støtter departementets forslag om å flytte reguleringen av taushetsplikt for prester, religiøse ledere og andre i tilsvarende funksjoner fra straffeloven til trossamfunnsloven.

Personkrets

Spir støtter departementets resonnement pkt. 3.2.4 om at «prester» bør nevnes særskilt, fordi plikten historisk er knyttet til presterollen og for å tydeliggjøre at det er en tilsvarende plikt som nå lovfestes for en utvidet og mer mangfoldig personkrets.

Spir kan støtte at uttrykkene «religiøse ledere og andre i tilsvarende funksjoner» brukes i lovteksten i stedet for å omtale en rekke ulike stillingsnavn. Spir forutsetter at personkretsen ut fra denne formuleringen vil omfatte de som har sjelesorg og lignende funksjoner og mottar betroelser i kraft av sin stilling eller rolle. For Den norske kirkes del forutsetter Spir at dette vil omfatte diakoner, diakoniarbeidere, kateketer og menighetspedagoger i tillegg til prester.

Spir forutsetter videre at dette også vil gjelde prester, religiøse ledere og andre i tilsvarende funksjoner som arbeider i eller er ansatt i samfunnsinstitusjoner som helse- og sosialinstitusjoner, kriminalomsorgen, universiteter og høyskoler og Forsvaret for å utføre tros- og livssynstjeneste. Fra Den norske kirkes side vil dette omfatte både prester og diakoner.

Medhjelpere

Spir mener bestemmelsen om taushetsplikt for «medhjelpere» med den nye formuleringen framstår tydeligere enn den gamle bestemmelsen i straffeloven. Det er nå tydeligere angitt og avgrenset hva denne medhjelperrollen består i.

Situasjoner omfattet av taushetsplikten

Spir støtter formuleringen i høringsutkastets alternativ 2 til bestemmelse av situasjoner omfattet av taushetsplikten. Spir mener «åndelig og eksistensiell omsorg» slik det er omtalt i høringsnotatet bare dekker en del av det som bør være vernet/omfattet av taushetsplikt. Betroelser gitt til prest, religiøs leder eller andre i tilsvarende funksjoner kan omfatte mer enn det som alminnelig oppfattes som åndelige og eksistensielle spørsmål, og bør omfatte mer enn institusjonaliserte omsorgssituasjoner som sjelesorg eller skriftemål. Mange betroelser personkretsen mottar som følge av forventninger til rollen, kommer spontant. Betroelsene kan omfatte personlige forhold som ikke er alminnelig kjent og alminnelige livsproblemer som ikke refererer til det åndelige og eksistensielle. Spir mener derfor at formuleringen i alternativ 2 «...opplysninger betrodd dem i deres stilling som ikke er alminnelig kjent eller alminnelig tilgjengelige» er bedre og mer dekkende.

Spir støtter at uttrykket «i sin stilling» forstås slik at taushetsplikten gjelder betroelser man får som følge av rolleforventningen, uansett om betroelsen faller på jobb eller fritid for yrkesutøveren.

Unntak fra taushetsplikten

Formuleringen om at samtykke opphever taushetsplikten er klar og tydelig. Det vil kunne oppstå behov for veiledning når betroelser gis av personer uten samtykkekompetanse, og særlig når relasjonen til den/de som innehar samtykkekompetansen er en del av problemet. Mange av disse tilfellene vil imidlertid kunne dekkes av den foreslåtte adgangen til å melde til barnevernstjenesten, eller når det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse.

Når det gjelder forslagene til fjerde ledd i alternativ 1 og 2, mener Spir at begge alternativer bør kombineres i lovteksten. Spir mener det er viktig at adgangen til å melde fra til barnevernstjenesten i de tilfellene som dekkes av barnevernsloven § 13-2 første ledd bør være eksplisitt uttalt i loven. Spir mener det er viktig at det også for personer med taushetsplikt etter trossamfunnsloven er viktig med en slik adgang, samtidig som Spir er på det rene med at det fortsatt vil være krevende avveier i forbindelse med dette. Spir mener at loven også bør inneholde den mer generelle regelen om at taushetsplikten ikke er «til hinder for å dele opplysningene med andre så langt det er nødvendig for å unngå fare for liv eller helse».

Bevisforbud

Spir mener det er viktig at reglene om bevisforbud videreføres og støtter at dette gjøres ved en henvisning til trossamfunnsloven § 20a.

Spir ønsker en restriktiv praksis med hensyn til å vitne etter å ha blitt løst fra taushetsplikten, av hensyn til å opprettholde et beskyttet rom for de innsattes betroelser, og til den generelle tilliten til dette rommet for alle innsatte.

Det er et grunnleggende menneskelig behov å kunne betro seg til noen. Det ligger også en samfunnsmessig verdi i trygge rom, der det vanskeligste mennesket bærer på, kan deles uten frykt for hva som vil skje når man gjør dette. Det kan ikke ivaretas om en kan pålegges å gi opplysningene til retten. Bevisforbud sikrer at muligheten til å tie er reell. I tillegg kommer hensynet til religionsfriheten for personer og grupper som har betroelser under taushetsplikt som en del av sin trosutøvelse.

Avvergeplikt og straff for brudd på taushetsplikten

Siden departementet av lovtekniske grunner ikke foreslår å legge inn krysshenvisninger i trossamfunnsloven, er det viktig at det vurderes tiltak som bidrar til kunnskap og veiledning om avvergeplikten og straffansvaret som alle tros- og livssynssamfunn. Spir mener ansvaret for opplæring og kunnskap om dette ikke kan falle på tros- og livssynssamfunnene alene.

Spir ber om at det vurderes å ta inn en fotnote ved publisering av bestemmelsen i trossamfunnsloven som henviser til avvergeplikten etter straffeloven § 196 og straffebestemmelsene for overtredelse av taushetsplikten etter straffeloven §§ 209 og 210.

Overgangsregelen

Spir støtter forslaget til overgangsregel i trossamfunnsloven § 23 sjette ledd.

Personer i trossamfunn med taushetsplikt og samhandling med offentlige instanser

Spir er opptatt av at premissene for samhandling mellom personer med taushetsplikt etter trossamfunnsloven og ulike offentlige instanser klargjøres. Dette er vesentlig for tverrfaglig samhandling eksempelvis i helsevesenet (som i palliasjon hvor behovet for åndelig og eksistensiell omsorg oftest er til stede), i forebyggende arbeid blant barn og unge, og i sammenheng med beredskap og arbeid i eller i samhandling med kriseteam hvor prester, religiøse ledere mv. ofte vil være en ønsket ressurs. Spir ønsker at det offentlige utformer en veileder om premissene for samhandling mellom personer med taushetsplikt etter trossamfunnsloven og offentlige etater / offentlig ansatte.

Oslo 5.11.2025

Eva Klokke, leder